

УДК 378(100)+371.133

ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, І. І. Солонинко

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

THE QUALITY MANAGEMENT EXPERIENCE IN THE CREDIT- TRANSFER SYSTEM OF HIGHER MEDICAL AND PHARMACEUTICAL EDUCATION

B. S. Zimenkovskiy, M. R. Hzhhotskiy, I. I. Solonyanko

Lviv National Medical University by Danylo Halytskyi

У статті проаналізовано досвід та ефективність роботи усіх факультетів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу, наведено основні проблеми і шляхи вдосконалення якості підготовки фахівців.

The article adduces the experience and efficiency of Credit-Transfer System of Education functioning at medical faculties of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University. The essential problematic issues and the ways for improving the quality of specialists' training are presented.

Вступ. Удосконалення системи медичної і фармацевтичної освіти в сучасних умовах розглядається як невід'ємна частина стратегії підвищення якості надання медичної допомоги і стабільного розвитку держави. Вступ університетів в епоху глобалізації сприяє розвитку сучасних віртуальних форм знання та освіти. Під цим впливом постійно відбуваються зміни базових парадигм сприйняття світу, які приводять до формування нового типу університетської освіти та концепції знання, що суттєво відрізняється від попередньої. Такі зовнішні макрозміни негайно відображаються і на внутрішній структурі університетів, і на характері їх освітньої діяльності. Усім ланкам університетської структури доводиться самовизначатися за ознаками конкурентоспроможності. В університетському лексиконі частішають такі вислови, як “корпоратизація”, “академічне або наукове підприємство”. Повсякденним стає внутрішній контроль та аудит в усіх галузях університетської діяльності. Поряд з цим викристалізовується поняття тотального управління якістю навчального процесу (“total quality management”), головною метою якого є досягнення максимальної ефективності усіх підрозділів університету.

Донедавна вважалось, що пріоритетним завданням модернізації вищої медичної та фармацевтич-

ної освіти є запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Однак сьогодні переконують, що сама лише процедура структурування дисциплін на модулі та зарахування кредитів при їх вивченні не дозволяє повною мірою забезпечити швидкий перехід до передової системи освіти, забезпечити необхідну якість підготовки фахівців медичного та фармацевтичного спрямування [1–4].

Основна частина. Напередодні переходу до нової системи організації навчального процесу у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького (ЛНМУ) проведено значну роботу у напрямку вивчення міжнародних документів щодо визнання рівнів професійної кваліфікації працівників галузі охорони здоров'я, європейської системи накопичення та трансформації кредитів ECTS, традицій європейських університетів. На підставі ґрунтовного порівняльного аналізу навчальних планів, програм та інформаційних пакетів ECTS медичних університетів 9 країн Європи та відповідних Положень про апробацію лікарів фахівцями університету внесено пропозиції до МОЗ України щодо покращення стандартів медичної освіти, адаптації вітчизняної системи вищої медичної та фармацевтичної освіти до загальноєвропейського контексту.

© Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, І. І. Солонинко

Починаючи з 2005 року, в ЛНМУ запроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу і рейтингову систему оцінювання, відповідно до запропонованого МОЗ України Навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” кваліфікації “лікар”.

Основною метою діяльності ЛНМУ в нових умовах стала необхідність європейської модернізації медичної (а згодом і фармацевтичної) освіти як надійного інструменту удосконалення її якості та основи високого іміджу університету і його міжнародного визнання. Для реалізації поставлених завдань зросли вимоги до кадрового забезпечення, програмної та організаційної структури навчальних планів, а також інноваційних методів викладання. Першочергова увага надається взаємозв'язку між подальшим реформуванням і розвитком системи охорони здоров'я України та якісними потребами у медичних кадрах, усвідомленням їх соціальної відповідальності.

Структура програм викладання клінічних дисциплін постійно оновлюється і спрямована на всебічне охоплення основних чинників, що впродовж останніх років найбільше впливають на здоров'я населення. Серед них: проблеми старіння населення, переважаючі хронічних форм захворювань, нові, високовартісні та важко виліковні хвороби (СНІД, онкологічні захворювання, TORCH-інфекції); питання трансплантології, появи високорезистентних форм збудників та інші. Значна увага приділяється вивченню стандартів доказової медицини, питань сімейної медицини, екстреної і невідкладної медичної допомоги. При цьому робиться акцент на інтеграцію доклінічних і клінічних розділів навчального плану, скорочення невеликих навчальних курсів і створення динамічних міждисциплінарних програм. Однак такий підхід вимагає формування нового типу професорів і доцентів, які вміють легко перенастроювати своє викладання, добре знають суміжні галузі, знаходять контакт з будь-якою аудиторією, незалежно від рівня її підготовки, бездоганно володіють мультимедійними та Інтернет-технологіями.

Оскільки успіх університету значною мірою залежить від якісного складу викладачів, ЛНМУ організує програми перепідготовки викладачів з використанням інтернет-сумісної дистанційної освіти, стажування у партнерських університетах за кордоном. У таких програмах щорічно беруть участь понад 50 молодих викладачів університету.

Посилення викладання і професійної підготовки в галузі вивчення методів проведення наукових досліджень, використання активних методів навчання, ши-

роке використання інформаційних технологій спонукають університет до розширення матеріально-технічного забезпечення та підтримки всієї інфраструктури на високому рівні. Зокрема, за період з 2005 року в ЛНМУ завершено капітальне будівництво власної стоматологічної поліклініки для підготовки лікарів-стоматологів та створено сучасний стоматологічний медичний центр, проведено реконструкцію гуртожитків, розширено площі та фонди студентської бібліотеки, щороку оновлюється комп'ютерний парк університету. Значно зросли витрати на придбання комп'ютерної та мультимедійної апаратури, фантомів і муляжів, підручників і посібників. Більшість аудиторій обладнані мультимедіа та прямим доступом до мережі Інтернет. Студенти і аспіранти мають постійний доступ до комп'ютерних та фантомних класів.

При підготовці лікарів і провізорів в ЛНМУ значний акцент робиться на клінічне і практичне навчання, роботу біля ліжка хворого, формування клінічного мислення. Цьому сприяє наявність університетських клінічних баз, власного стоматологічного медичного центру, навчально-виробничої аптеки ЛНМУ та ботанічного саду університету, а також міжкафедральних навчально-тренінгових центрів практичної підготовки “Відпрацювання практичних навичок у модельованих клінічних ситуаціях”, “Первинної реанімації новонароджених”, “Амбулаторія сімейного лікаря”, “Відпрацювання практичних навичок з стоматології” та інших, які забезпечують реалізацію наскрізної програми оволодіння практичними навичками підготовки студентів усіх факультетів та лікарів (провізорів) – інтернів. У періоди проходження клінічної практики велике значення приділяється курації пацієнтів студентами та лікарями-інтернами, виконання контрольного переліку практичних навичок, які підлягають обов'язковому обліку.

Кожен модуль усіх навчальних дисциплін передбачає виконання студентом відповідного обсягу роботи і завершується підсумковим модульним контролем. Для оцінювання використовується 200-бальна шкала, яка інтегрально характеризує успішність, знання і вміння студентів та дає можливість детально розділити їх на групи, встановлені шкалою ECTS. Впродовж 2005–2009 навчальних років в ЛНМУ використовувалась виключно відносна рейтингова шкала оцінювання. Ранжування студентів з присвоєнням оцінок ECTS “A”, “B”, “C”, “D”, “E” проводилось для студентів даного курсу, однієї спеціальності, які успішно завершили вивчення дисципліни. Досвід показує, що рейтинговий контроль дозволяє персоналізувати і диференціювати оцінювання навчальних до-

сягнень студента на всіх етапах процесу навчання (семестр, навчальний рік, увесь період навчання).

З 2010 р. паралельно з рейтинговою відносною шкалою ECTS в ЛНМУ використовується також незалежна від шкали ECTS абсолютна шкала конвертації балів, яка дозволяє визначити середній бал для розрахунку стипендій та зведених академічних показників з використанням еквівалента оцінки за національною чотирибальною шкалою.

Досвід оцінювання навчальної діяльності студентів з одночасним застосуванням відносної шкали ECTS та абсолютної шкали конвертації 200 балів у національну шкалу показує, що накопичувальна багатобальна шкала дає можливість отримати детальні первинні дані, придатні для визначення академічного рейтингу студентів, спонукає їх до систематичної та самостійної праці, індивідуалізує навчання, забезпечує змагальність та здорову конкуренцію між студентами і є підставою не лише для призначення іменних стипендій, пріоритету на поселення у гуртожиток, але й для переведення з контрактної форми навчання на бюджетну та навпаки. Однак, враховуючи те, що в Україні, навіть в умовах повного переходу до кредитно-модульної системи організації навчального процесу, збереглась система відзначення високих успіхів у навчанні дипломами з відзнакою (а не за результатами академічного рейтингу), паралельне використання конвертації багатобальної шкали у національну має певні переваги для студентів. Кількість студентів, які отримують диплом з відзнакою, на підставі абсолютної шкали оцінювання у декілька разів вища, ніж при застосуванні відносної шкали ранжування. Така ситуація спонукає університет до постійного моніторингу успішності за обома шкалами та коригування контрольних заходів у напрямку цільового співвідношення між різними позитивними оцінками.

Якість освіти, як відомо, визначається не тільки відсотком студентів-відмінників, але й обсягом їх знань, параметрами особистісного, світоглядного, громадянського розвитку, які актуалізують проблему управління якістю освіти у вищому навчальному закладі. Тому важливою складовою управління якістю освіти є моніторинг, який поєднує аналіз, оцінку і прогнозування в діяльності університету.

Схема моніторингу якості освіти в ЛНМУ включає регулярне проведення внутрішніх та зовнішніх аудиторських перевірок в усіх сферах діяльності. Внутрішній аудит проводиться досвідченими фахівцями, які пройшли спеціальну підготовку (з менеджменту в охороні здоров'я у Великій Британії;

з інноваційного менеджменту наукових досліджень, трансферу технологій та захисту інтелектуальної власності в США). Для внутрішнього аудиту в університеті розроблені і використовуються методичні рекомендації “Методологія та принципи визначення рейтингу багатoproфільної діяльності структурних підрозділів ЛНМУ імені Данила Галицького”. Рейтингове оцінювання факультетів та кафедр відбувається щорічно. Критерії та індикатори, покладені в основу рейтингової системи, попередньо узгоджуються на засіданні Вченої ради. Реалізація технології рейтингового оцінювання передбачає системний аналіз та диференціацію за результатами освітньої та наукової діяльності, її структурування і представлення в ієрархічній формі; формування первинної та постійної бази даних за окремими параметрами; кількісну оцінку рейтингових індикаторів, коефіцієнтів пріоритетності та індексів за окремими напрямками; визначення інтегральних рейтингових індексів структурних підрозділів та їх ранжування. Модель ранжування відображає стан реальності університету.

Завдяки впровадженню системи управління якістю в університеті у наукометричній базі даних Scopus (за даними Національної бібліотеки України імені Вернадського) за числом публікацій у реферованих виданнях ЛНМУ посів 2-ге місце серед вищих медичних навчальних закладів. За підсумками Національного рейтингового оцінювання діяльності вищих навчальних закладів, проведеного Міністерством освіти, науки, молоді та спорту, ЛНМУ імені Данила Галицького посів 2-ге місце серед вищих медичних навчальних закладів України.

Висновки. В сучасних умовах глобалізації та пост-індустріального суспільства відбувається орієнтація діяльності медичного університету на досягнення якісно нових освітніх результатів, які визначаються якістю структури та матеріально-технічної бази, якістю науково-педагогічного персоналу і його зацікавленням у результатах праці, якістю відбору абітурієнтів, адекватним фінансуванням. Система управління вибудовується з дотриманням послідовних технологічних процесів: планування, організація, контроль та вимірювання, виявлення відхилень, безперервне покращення. Інформаційною основою управління якістю освіти є моніторинг, спрямований на отримання оперативної та достовірної інформації про якість освітніх результатів, умов і ціни їх досягнення. Моніторинг є цілісним управлінським інструментом, який дозволяє зібрати, зберегти, обробити, поширити інформацію про діяльність університету, визначити його реальний стан і спрогнозувати шляхи подальшого розвитку.

Література

1. Булах І. Є. Проблеми оцінювання знань студентів у контексті вимог Болонської декларації / І. Є. Булах, О. П. Волосовець, М. Р. Мруга // Медична освіта. – 2011. – № 2. – С. 20–22.
2. Медична освіта у світі та в Україні / [Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерій, О. П. Волосовець та ін.]. – Київ : Книга плюс, 2005. – 383 с.
3. Система управління якістю медичної освіти в Україні / [І. Є. Булах, О. П. Волосовець, Ю. В. Вороненко та ін.]. – Дніпропетровськ : Арт-Прес, 2003. – 212 с.
4. Покровский Н. Е. Трансформация университетов в условиях глобального рынка / Н. Е. Покровский // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2012. – Т. 7, № 4. – С. 152–161.